

הַלְבוֹת תְּשׁוּעָה בְּאֵב סִימָן תִּקְנֵם

70 בְּאֵר הַגּוֹלָה

(כו) עד אחר הצות. ומְבַרְכִים בְּרַבַּת הַמִּילָה (זו) (* בְּלֹא בְשָׁמִים (כח) (והמנהג כסְבֵרָא ראשונה).
 הַיָּנֵאם הַיּוֹלֶדֶת מְצוּיָה בְּמָקוֹם הַמִּילָה יִכְרֹךְ עַל הַפֹּס, [*] (* וְתִשְׁתַּח מִמּוּפֵּי (כט) הַיּוֹלֶדֶת, וְהוּא שְׁתִּשְׁמַע
 הַבְּרָכָה וְלֹא תִפְסִיק בְּדַבָּרִים בֵּין שְׁמִיעַת הַבְּרָכָה לְשִׁתֵּית הַפֹּס. לְאִם אֵינָה שָׁם, יִכְרֹךְ עַל הַפֹּס
 וְיִטְעִים (י) (ל) לְתִינוּקוֹת: ח ^ב פֶּעַל בְּרִית לִזְבֹּשׁ (לא) בְּגָדִים אֲחֵרִים, אֲךָ לֹא לְבָנִים מִמֶּשׁ:
 הַגָּה (לב) וְאַבְיִהֶבֶן וְהַמּוֹהֵל וְהַסְנֵדֶק בָּלָם נִקְרָאִים בְּעַלֵּי בְרִית (יבי). *וּמִתָּר לְלִבֹּשׁ (לג) בְּגָדֵי (יג) שֶׁבַח
 לְאַחֵר שֶׁמָּרוּ הַקְּעוֹת (לד) וּבִאֵין לְמֹל הַתִּינוּק, אֲכַל לֹא יִלְבָּשׁ לְבָנִים (מה-ל): ט יִתְשַׁעַה בָּאֵב שֶׁחָל
 לְהִיּוֹת מְשֻׁבָּת (י) (לה) *וְנִדְחָה לְיוֹם רִאשׁוֹן, (יד) [יז] (לו) פֶּעַל בְּרִית (לז) מִתְפַּלֵּל מִנְחָה (טו) [יט] מְעוֹד

קִשְׁט הַהוּסְפָּהוּ, וְיֵלֵק אַחֵי לִקְסִרְהוּ וְלִשְׁחַח אֶף כֵּלָּא זֶה כִּינֵן שְׂאֵינִי דְבִר קַבְרֵי מַלְשָׁם ג' טַר מַעֲשֵׂה פְרִבִּי יַעֲבִיז מֵהָא דְחִנְיָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּר צְדוֹק מִצְנִית י"ב

שַׁעַר תְּשׁוּבָה

מילה אחרים יוצר במילה: [*] ותשקה משכו חילתה כו'. עמן דברייסוף סימן א' לשב מידר סימן יכה: [ד] בעל ברית. עבתי. ונען פשתי שאלתי ויבנין ח"ב סימן כג שפב שביב א' וקולתו וכן ואן לקמן לכתוב וכן לארביסון לבד. ונען לקמן סימן פסאחי: [פ] בעל ברית מ"ש וכן פרנציס ומאי דברייסון כו'. חסר תתא אסת וצ"ל: ומאי חסר כו'. ודבר המגאי קאי שם לב דבר כיצד שער לעצן לקמן אקל לענן מלה איצ לשעם שעושין העטרת כלולה. דאפלו קום שפוענין לעשות ביום מ"ס המנהג החדשים ממ"ס בבונה. וכן מ"ש וכן דברייסון. מן הוא ג"כ במאי. והוא מ"ס וצ"ל: וכתב דברייסון ח"ב סימן לב דאפלי היכא אפלו אחר פחות אסור לקבל אפלו דבר. צלוחת אס לב דתו. מן כפול לקצץ בבונה. ונען אסור. ור"ל דאפי' דוכר עבר מצית היום שחלק בזה ורשע וצ"כ בסי"ב שפחה אחר הפסול כנחה ברולה. מ"ס באס לא דקה צליל קאדק יד. צלוחת פאחריס והיא אחר פחות אין לקבל. והשאלתי ויבנין ח"ב סימן כג קבט שפ"ס נדחק בלשון המגאי וצ"ל: אסור לקבל אפלו ב"ר צלוחת שפחה כו'. ע"ש. וידבר תמיהה. ומה ארביסון. שם שפחה אחר פחות.

בביתו. מהיה הפעל-ברית מפרים הפעולה מיד דריס שפחה הוא. ע"ש. ונעשו דעכשו נתפשט המנהג שרב הפעולות עושין פלילה, איכ ביום המפצח

בְּאֵר הַלֶּכֶה

* וְאֶתֵּר לִלְבָּשׁ בְּגָדֵי שָׂהֳהָ. עֵינַי בְּסֶסֶר בְּגָדֵי יִשְׁעִי שִׁשְׁבֹּה דִּמְסֵל
מָקוֹם אֲסוֹר לְעֵל מְנַעֲלִים, דִּשְׁמִי בְּקִדְיִם הוּא וְכִּמְנָה וְיִסְפֹּר
לְבָשָׁלוּ לְפִי שִׁשְׁהָ לִּכְבוֹד הַמִּזְלִי, אֲבָל שְׁחִלְיָה לְבָשָׁל אֲחֵד
מִתְמַשֶּׁה עֵינָיִם שִׁשְׁהוּא מְדִינָה דְגִמְכָּא: * וְנִסְחָה וְכִי: עֵינַי בְּמַשְׁנֵה
בְּרִינָה בְּמָה שִׁשְׁבֹּהֵם לְעֵינַי חֲסִין בְּיוֹם חֲסִין. וְעֵינַי בְּמִסְנָא אֲבָרְהָם

דְּהִימִים אֵין מִבֵּיאִין כּוֹס (לְבָרְכָהּ²⁵) אֶפְלוּ לֶסֶן לְתִינוּק, אֵלָא מִבֵּיאִין צָרִיף לְמַעַט תַּעֲנֹג בְּכַל מָה דְּאֶפְשָׁר²⁶); (כח) וְהַמִּנְהֵג בְּסֵךְ (כט) הִי לְתָתְיִי²⁷). עֵין לְעִיל בְּסִימָן תַּקְנֵד סָעִיף וּבִמְשֻׁנָּה בְּדוּרָה אַף בְּגִדְלֹתָהּ, (כו) פִּיחַ שְׁאִינוּ דְּבָר קְבוּצָה²⁸); אֶף-עַל-גַּב דְּגַבֵּי לְתִינוּקוֹת, הִכְדָּלְעִיל בְּסִימָן תַּקְנֵד, הִינֵד מִשּׁוּם דְּלִפִּי קְבִיעוֹת הֵשִׁי פַעַם אֶחָד בְּמוֹצָאֵי-שַׁבָּת, וְהָשׁוּב כַּמּוֹ דְּבָר קְבוּצָה, מָה שְׁאִין בִּן אַחֲרִים. וּמִתְרִים לְהַחֲלִיף (כז) הַפְּנֵת כְּמוּ בְּשַׁבַּת 'חֲזוּן' (לב) חֲדָשִׁים שְׁנֵד הַנְּהוּץ בְּהֵן, אֶסִּיד לְכַשְׁחֵן³²) 'מִ"א וְדח"ח]. וּבְסֵפֶר אַף שְׁנֵד הַנְּהוּץ שְׁלֵהֶם מִכּוֹ: (לד) וּבִאֵין לְמֹול הַתִּינוּק. וְלֹא אִם חָל מִלָּה בְּתַשְׁצָה כָּאֵב שְׁלֹא נִדְּחָה (ל) צָרִיף לְהַשְׁלִים הַפִּי שְׁנֵדוֹ הַצָּבוּר, אוּ בְּכַל אֶרְבָּעָה צוּמֹות אִם לֹא הִי דְחויִין, צָרִיף צָבוּר אוּ בְּכַל אֶרְבָּעָה צוּמֹות אִם לֹא הִי דְחויִין, צָרִיף לְהַשְׁלִים (לז) אֵין צָרִיף לְהַשְׁלִים³⁴), וּמִכּוֹ לְשִׁמּוֹת הַכּוֹס וְכֵן לְאַכֵּל אַחֵר הַנְּמוּחֵל וְהַפְּנֵד, (לו) אֵכֵל לֹא הַמְכִּינִים וְהַמוֹצִיא וְכֵל-שֶׁפֶן³⁶) סְעִידָה גְּדוּלָּה³⁷) כְּמוֹ שְׁעוֹשִׁין בְּשֹׁאֵר הַיָּמִים אִלוּ לֹא הִיָּה בְּתַשְׁצָה

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

[illegible]

הלכות תשעה באב סימן תקנ"ט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כו]

מִצְוָה לְהַקְדִּים, דוֹרְזִין מִקְדִּימִין לְמִצְוֹתָיו.

(24) ולסבירא זו וזכר המנהג כמו שכתב הרמ"א, כתב הגר"ש דבליצקי (דני תשעה באב שחל ביום א סניח) שכן המנהג בין בתשעה באב בזמנו ובין בתשעה באב שנדחה.

ולענין לבישת טלית והנחת תפילין במילה שנגזרת קודם חצות, דעת הגר"ש אלישיב (שערי נחמה עמ' קט, ותורת היולדת פמ"ח הע' כ) שאף שכתב השו"ע לעיל (סי' תקנ"א) שנוהגים להתעטף בטלית ולהניח תפילין רק במנחה, מ"מ כשיש ברית יכולים להתעטף בטלית ולהניח תפילין אף קודם חצות, שהרי הגר"א (מעשה רב אות ה, ראה מה שהבאנו לעיל שם ס"ק ג) נהג להניח תפילין לאחר קידוש אף קודם חצות, ויש לנהוג כך לכל הפחות בשעת ברית.

[משנ"ב ס"ק כז]

אין מביאין פוס לברכה⁽²⁵⁾ וכו', אפילו לפני לחינוך, אלא מביאין פשמים במקום פוס לברכה, קא משמע לן דלא, דכחשעיה פאב צריך למעט תשענו בכל מה דאפשר⁽²⁶⁾.

(25) ולענין ברכת שהחינו בברית [כפי מנהג ארץ ישראל], הסתרת השולחן (סי' ה) הסתפק בזה, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש חי' פ"א אות ט) וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (חי' סי' פד אות ג) שבעל ברית יכול לברך שהחינו ונראה מה שהבאנו להלן ס"ק לח בשם המהרש"ק לענין ברכת שהחינו על מצות פדיון הבן.

(26) ולהרחיק בשמים בתשעה באב שלא בזמן מילה, ראה מה שכתב בשע"צ לעיל (סי' תקנ"א ס"ק א), ומה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כט]

היולדת⁽²⁷⁾ וכו', ובמקנה ברוך ששם⁽²⁸⁾.

(27) ובטעם הדבר שיטל המברך להוציא את היולדת בברכת הין, אף שברכת הין במילה אינה אלא מנהג, ואין דין ערבות בדבר שאינו אלא מנהג, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רצ"ו ס"ק יג).

(28) שם כתב (סי' ט) שהסכמת האחרונים שמעיקר הדין אין היולדת צריכה להתענות כל שלושים יום, מ"מ נהנו להתענות, וכמו שכתב הרמ"א (שם סי' ט) שכל זמן שאין להן צער גדול נהגים להתענות.

ונראה בספר בירור הלכה (תליתא, עמ' שלו-שלו) שהובא בשם הגר"ש אלישיב, שדברי השו"ע כאן אמורים לפי מה שדחה נהוג בעבר ששתית הין היתה חלק מהסעודה וממילא היתה לתועלת הבריאות ומותרת ליולדת כמו כל שאר הסעודה, מה שאין כן היום שאין שותים יין בחלק מהסעודה אלא רק מחמת סדר המילה, שתייה כזו אסורה לה אף שאינה מתענה, מחמת איסור שתיית יין בתשעה באב, והביא שם, שכן דעת הגר"צ קרליץ בשם החו"א שאין ליולדת לשותות מכוס הין של המילה, וכן הביא בספר תורת היולדת (פמ"ח הע' כ) שכן הורה הגר"ש אלישיב בברית שארע בתשעה באב.

[משנ"ב ס"ק ל]

לחינוך⁽²⁹⁾ וכו', פנין שאינו דבר קבוע⁽³⁰⁾.

(29) ובשם שלענין הדין שנותנים לקטן לשחות את כוס ההברלה במצאי שבת חזון, כתב לעיל (סי' תקנ"א ס"ק ע) שיש לתת דוקא לחינוך שהגיע לחינוך לברכות אך לא הגיע לחינוך להתאבל, כך גם כשנותנים לחינוך לשחות את כוס הברכה של המילה, דעת הגר"ש אלישיב (תורת היולדת פמ"ח הע' כ) שיש לתת לקטן שהגיע לחינוך לברכה ולהשע"צ (סי' כז) הביא כן בשם המג"א אבל לא לדונן אבלות.

(30) אמנם, לענין מילה ביום כיפור כתב השו"ע לקמן (סי' תרכ"א ס"א) שיש לברך בברכת המילה בלא כוס, וביאר המשגיב שם (סי' יא) שלא כדאי לברך על הכוס ולתת לחינוך לשחות מחשש דלמא אתי למיסרך בגדלו (וראה בהערה הבאה מה שהבאנו בשם המג"א בביאור דעת הרמ"א).

[שע"צ ס"ק כו]

לחינוך הגדול קצת שתיים להנכו בברכה⁽³¹⁾.

(31) והטעם שיש לתת מהכוס דוקא לקטן שהגיע לחינוך לברכה, כתב במשגיב לעיל (סי' רסט ס"ק א) שאם יתן לקטן שלא הגיע לחינוך לברכה תהיה ברכת המברך לבטלה.

ואף שכתב כאן שיש לתת דוקא לחינוך שהגיע למל חינוך, לענין מילה ביום כיפור כתב הרמ"א לקמן (סי' תרכ"א ס"א) שיש לברך על הכוס ולתת לחינוך הנימול, וביאר המג"א (סי' ט) שבתשעה באב שאיסורו דרבנן עדיף מחמת חשש ברכה לבטלה לתת לחינוך שהגיע לחינוך, מה שאין כן ביום כיפור שאיסורו מן התורה עדיף לתת לחינוך הנימול.

[משנ"ב ס"ק לג]

ואם הם תלמידים שגבר ההפוך פהן, אסור ללשון⁽³²⁾.

(32) אמנם, בשע"צ לעיל (סי' תקנ"א ס"ק מו) כתב בשם דוד אפרים שאין ללבוש במילה בתשעה באב בגדי שבת [וטותר את דברי הרמ"א כאן]. אכן, הערוך השולחן (סי' ה) כתב שנראה שמה שכתב הרמ"א שמוותר ללבוש בגדי שבת הוא לאו דוקא, שהרי סיים שלא ילבוש לבנים ממש, אלא כותנתו שרק יחליפו לבגדים אחרים.

[משנ"ב ס"ק לח]

הלאחר המילה פושטין בגדיהן⁽³³⁾.

(33) ולענין האם יש לפשוט את בגדי השבת שלובשים לכבוד מילה הנעשית בתשעת הימים מיד לאחר המילה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"א ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק לה]

אם היו דחויין אין צריך להשלים⁽³⁴⁾.

(34) אכן, בשע"צ לקמן (סי' תרפו ס"ק טו) צידד שבשאר צומות הנדחים [חוץ מתשעה באב] יש להקל לבעל ברית ולחתן ביום חופתו שאינם צריכים לצום כלל. אמנם ראה מה שכתב במשגיב שם (סי' ז), וביתר פירוט על ענין זה, ראה מה שכתבנו בבית"ל לעיל (סי' תקמ"ט ס"א ד"ה חייבים להתענות).

[משנ"ב ס"ק לו]

אין להן [אמ"ם] וכו', שאין קרואים⁽³⁵⁾ וכו', סעודה גדולה⁽³⁷⁾.

(35) אמנם, לעיל (סי' תקנ"ד ס"ק יד) כתב שאף במקום שנהגים להחמיר שיוולדת תתענה בתשעה באב כל זמן שאין לה צער גדול, מ"מ בתשעה באב שנדחה יש להקל [וכאן משמע שהחמיר לאם היולדת לאכול רק מחמת שהיא בכלל יבעל ברית], וראה מה שכתבנו שם.

(36) ואף שלענין תענית אסתר שהוקדמה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרפו ס"ב, וראה משגיב שם ס"ק ז) שאם חלה מילה ביום התענית מותרים כל הקרואים לאכול, ביאר השע"צ שם (סי' יג) שבתשעה באב שנדחה חמור יותר מתענית אסתר שהוקדמה, כיון שבתשעה באב שנדחה נקבע זמן אחר לתענית ביום ראשון, מה שאין כן בתענית אסתר שהוקדמה לא נקבע שיש לצום דוקא ביום חמישי, כיון שתענית אסתר אין זמנה קבוע דוקא ליום מסוים, וכפי שמוכח [ראה שע"צ שם (סי' יא)] במסכת סופרים שיש שהיו מתענים שלשה ימים בחדש אדר ונראה בשע"צ שם (סי' יג) טעם נוסף.

(37) והוסף בשו"ת שבט הלוי (חי' סי' פד) שבעלי הברית יאכלו כל אחר לבד בביתו.

[שע"צ ס"ק לד]

דאף בחוץ ד' ימי תפוח אינו מתיב להשלים⁽³⁸⁾.

(38) אמנם, בבית"ל (ד"ה ונדחה) סתם כדעת המחמירות שחייב להשלים, ובשו"ת שבט הלוי (חי' סי' ע"ד אות ג) כתב שסוגיא דעלמא כדעת שמחמירות, וכדברי הביה"ל.

הלכות תשעה באב סימן תקנ"ט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב סי' לז]

וכתב אחר כך לאכל (38) וכו', קדם שיאכל (40).

ואם לאחר מנחה עדיין לא התקיימה הברית, הסתפק השער תשובה (סוף סי' ז) האם מותר לבעלי הברית לאכול, שאולי יש להחמיר שלא יאכלו מחשש שמא מאיזו סיבה לא תתקיים הברית וביטל בחינם את התענית, וכתב, שמלשון הפוסקים משמע קצת שיש להחמיר ודעת הגר"ש אלישיב (שערי נחמה עמ' קיא) שבאופן זה לא יאכלו בעלי הברית מחמת החשש האמור, אכן לרחוק קודם המילה, כתב השער תשובה (שם) שמותר, כיון שרצונו זה הוא כדי שיקנס למצוה בהיחוד, ורצונו של צורך מצוה היא ואינה לתענוג, והוסף בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' עז), שמחמת הטעם הנ"ל מותר לרחוק קודם המילה גם אם המילה נעשית קודם חצות.

ולענין נעילת הסנדל לבעל הברית בתשעה באב שנדחה, הטהרת השולחן הסתפק שאולי בעל ברית מותר גם לנעול מנעלים, וסיים שצ"ע, ובשו"ת שבט הלוי (שם) כתב שאם הותרה לו אכילה, ודאי שהותר לו רחיצה ונעילת הסנדל, והוסף, שנראה מדברי הפוסקים שכל זה רק לאחר חצות ולא קודם לכן, ובהגהות אבן ישראל (על המשניב סי' לח) כתב שאף שמן הדין היה נראה שמותר, אבל יש לחוש למראית העין מאחרים שאינם יודעים שהוא בעל ברית.

(40) ואימתי הזמן הראוי להבדיל, בהגהות אבן ישראל (על המשניב) כתב שיש להבדיל קודם עשיית הברית כדי שיוכל לשתות מהכוס של מילה, ואף שבעל הברית אסור לו לשתות לפני קיום מצוה מילה, מימי יתן לסנדק או למוהל או לקטן לשתות את כוס ההבדלה (והיינו במילה הנעשית לאחר חצות, שהרי קודם חצות אין לו היתר אכילה).

ולענין על איזה משקה עדיף לעשות את ההבדלה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"ו סי' ב) לענין מי שנצרך להבדיל בתשעה באב שחל ביום ראשון.

ולענין חולה או קטן שאוכלים בתשעה באב, האם צריכים לעשות הבדלה קודם שיאכלו, וכיצד תנהג לענין הבדלה אשה שצריכה לאכול בתשעה באב, ראה מה שכתבנו לעיל שם.

[שע"צ סי' לט]

ד"ה וכן בתוספתא ולא בקדושתא (41).

(41) והנהגה בארץ ישראל וירושלים, הביא בספר דיני תשעה באב שחל ביום א' (להגר"ש דבליצקי, סניט) שלא להחמיר ולצום, וכן הובא בספר אוצר הברית (ח"א עמ' קצ), והוסף (ח"ב עמ' שלח) שיש שכתבו שבעבר נהגו בירושלים ובישיבת בית אל להשלים התענית, וגם החזו"א היה מחמיר בזה, ומעשה שהיה סנדק בברית מילה בתשעה באב שנדחה והשלים התענית (ועל הגר"ש אורע"ב מובא (הלכות שלמה בין המצרים פט"ז ארצות הלכה דע' 60) שהיה בערוב ימיו סנדק בתשעה באב שנדחה, והבדיל אחר הברית על מיץ ענבים וטעם מיני תרנגולת). והכף החיים (סי' עז) לאחר שהביא את הדעות והנהגות החלוקים בזה סיים שנראה נהרא ופשוטה.

[משנ"ב סי' לח]

פדיון הבן בתשעה באב (שנדה"ט) וכו', להשלים התענית (38) וכו', אכל שלא בקדושה (44), נאכלו הנה יום ל"א בשבת (45) וכו', הוא שלא בקדושה (46).

(42) אמנם לענין המנהג למעשה, דעת הגר"ש אורע"ב (הלכות שלמה בין המצרים פט"ז סט"ז) שלמנהגינו שאין פחים בכור

בתשעה באב אלא מחכים לערב (ראה ערוך השולחן (יורד סי' שה סמ"ד) וערך שי (א"ח סי' תקנ"א סי"ז)), כדי שיוכל הכהן לברך על הכוס, וכן שאין ראוי שביום זה שנחשבים הכל כאבלים לברך בו שהחינו בפרהסיא, כך גם בתשעה באב שנדחה אין פחים בו בכור, ואפילו אם הגיע זמן הפדיון בשבת.

(43) ולענין האם גם בפדיון הבן מותר לאם התינוק שלא להשלים את התענית כמו האב, ראה מה שכתב בספר שערי נחמה (עמ' קיא) ובספר פסקי תשובות.

(44) ולענין ברית שלא בזמנה בתשעה באב שנדחה, כתב הכף החיים (סי' סט) בשם פוסקים שצריך להשלים תעניתו, מאידך, דעת הגר"ש אורע"ב (שש"כ פס"ב דע' קטז), והלכות שלמה בין המצרים פט"ז דבר הלכה אות כד וארצות הלכה דע' 60) שממנה שהמשיב כתב להחמיר רק בפדיון הבן שנדחה ולא הזכיר ברית שנדחת, נראה שדעתו שבברית שנדחת אין צורך להשלים תעניתו, והוסף, שהרי כתבו הפוסקים שבברית מילה אפילו אם אבי הבן הוא אצל בתוך שבוע, נועל מנעליו ולובש בגדי שבת ועושה סעודה, בין בזמנה ובין שלא בזמנה, אם כן דאים שאף ברית שלא בזמנה נחשבת כיום טוב לגבי האכל.

(45) אכן לענין הפדיון עצמו וברכת שהחינו, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח סי' שמוט) שאף שאין זמנו היום בתשעה באב, מימי לא ידחה את הפדיון ולא את ברכת שהחינו, שאין להחמיר לא את המצוה ולא את הברכה, אלא שיפדה ביום התענית כמנהג לערב ויברך שהחינו, ויעשה את הסעודה בלילה, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ע אות יא) הוסף, שמה שכתב המהרש"ק שיפדה סמוך לערב הוא מהיות טוב, אבל מעיקר הדין גם לפני כן מותר ויעשו הסעודה בלילה, ושכן מצא בדעת תורה (סי' תקנ"א סי"ז) שפסק שמותר לעשות פדיון הבן בתשעה באב עצמו ולברך שהחינו, וכן משמעות דברי המשניב, דעת הגר"ש אורע"ב (הלכות שלמה שם סט"ז) שלמעשה נהגים שלא לפדות בכור בתשעה באב, ואף לא בתשעה באב שנדחה, אלא מחכים לערב.

(46) אכן, לגבי סעודת פדיון הבן בתענית של עשרת ימי תשובה או בחי"ב, כתב לקמן (סי' תקס"ח סי' ב) שהמג"א מוסתפק כשחל יום ל"א בשבת ונדחה ליום ראשון, אם היא חשוכה סעודת מצוה לדחות את התענית, ובשעה"צ שם (סי' כג) הביא שהמור קציעה והבית מאיר הכריעו שגם שלא בזמנו היא סעודת מצוה, וכן לענין מה שמותר לאכול בערב שבת סעודה קבועה בפדיון הבן, כתב לעיל (סי' רמט סי' יב) שמותר לאכול אף בסעודת פדיון הבן שעבר זמנו, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רמט שם).

[בה"ל ד"ה ואים]

[כ"ז פח"י קצת ומצפ"ת (47)].

(47) וכן במינות, כתב בספר תורת היולדת (פמ"ח סי' ט) שיש להקל לה בתשעה באב שנדחה כבמנובחה.

ומי שמוכרח לבלוע כדורים לרפואה, ויכול לקחתם או בשבת שלפני תשעה באב שנדחה או בתשעה באב שנדחה עצמו עם קצת מימי, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' פד) שנראה לו שיקח בתשעה באב שנדחה ולא בשבת.

[משנ"ב סי' מא]

שיבקשנו עלינו ויחמם (48) וכו', אכל לא על הקבוצות ממש (49).

(48) ומימי אל ישים מגמתו אל המתים, וכמו שכתב לקמן (סי' תקפ"א סי' כז) לענין מה שכתב הרמ"א (שם סי' טז) שיש מקומות שנהגים לילך על הקבוצות בערב ראש השנה, שאל ישים מגמתו נגד המושך במילואים עמוד 20

מילואים הלכות תשעה באב סימן תקנח תקנ"ט המשך מעמוד קודם

(11) והאם יש חיוב לשבת על הארץ, כתב הט"ז (סי' ד) שאין חיוב לשבת על הארץ אלא רק איסור לשבת על גבי ספסל, ואם רוצה יכול לעמוד.

והאם נהגו איסור ישיבה על ספסל כבר בבין השמשות, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"ג סי' א).

בעלמא, יש להקל משעת המנחה, כיון שאנו הציתו אש במקדש וחס העוון במה ששפך הקב"ה חמתו בעצבים ואבנים, או כדי להראות נחמה באבלנו בו ביום.

[משנ"ב סי' יא]
תקנו אחר שפנינו צדוק ה' הקב"ה (11).

הלכות תשעה באב סימן תקנ"ט המשך מעמוד לה

המזיקים שלא יהיה להם אהיה בתפילה, ולכן אינו נחשב מסדר היום, אבל פיתום הקטורת שאומרים קודם התפילה אחר פרשת התמיד, מותר לאומרו גם בתשעה באב, וכשם שכתב השו"ע לעיל (סי' תקנ"ג סי' ד) שמוחר לומר משנת איהו מקומן ובריתא דרבי ישמעאל כיון שהם חלק מסדר היום, וכן כתבו בשו"ע דברי מלכיא (ח"י סי' ט) ובשו"ע או נדברו (ח"י עמ' קכז). מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (קרא עלי מועד פ"ח סי' ו) שלא נהגו לאומרו בתשעה באב אף קודם התפילה [נדחה משנ"ב לעיל שם (סי' ו)]. וראה מה שהבאת לעיל (שם) בשם הגר"ח קניבסקי והגר"ש איערבך. לענין מי שאינו רגיל לומר משנת איהו מקומן, ובשם הגר"ש אלישיב לענין מי שרגיל לומר כל יום את סדר הקורבנות.

[משנ"ב סי' כב]
[וורקין זה לזה בבית הקברות]⁽⁸³⁾
(23) והטעם שיש שנהגו כן, ראה בספר שיערי נחמה (עמ' צא).

(21) לענין מה שאין הכהנים נושאים כפיים בתפילת שחרית בתשעה באב, ואין החזן אומר 'אלוקים ואלוקי אבותינו וכו', ראה מה שכתבנו לעיל (סי' קכז סי' יב).

ולענין מה שבתענית הכהנים נושאים כפיים במנחה, ראה שו"ע לעיל (סי' קכ"ט סי' א) ובמשנ"ב שם (סי' ו).

ולענין טיולת ידי הכהנים קודם שנושאים כפיהם, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"ד סי' בא).

(22) ואם כונת הרמ"א לפיתום הקטורת שאומרים קודם התפילה, או למה שאומרים בסופה, כתב השו"ע חמד (פאת השדה מערכת בין המצרים סי' ב אות י) בשם שו"ת האגודה אורח מדרבי (סי' יח), שאין דברי הרמ"א והמג"א אמורים אלא בידם לפיתום הקטורת שאומרים לאחר תפילת שמונה עשרה (שיש מהאשכנזים שלא אומרים אותה), שהוא להכריח

הלכות תשעה באב סימן תקנ"ט המשך מעמוד לו

לא תיקן עון קרי שמתדבקים בו החימונים, ומשמע שדעתו שאין לילך על הקברות אף לצורך, וכן כתב בשו"ע אגרות משה (יורד ח"ב סי' קס"ב) שמתחיל דברי האריי ז"ל אין לילך כלל לבית הקברות אף לבקר קברי אבות [ביום השנה - יאחר צייט], אלא שהוסף שלא נהגו כן. מאידך, בשו"ע מנחת אלעזר (ח"א סי' סח) כתב שכונת האריי ז"ל שאין לילך על הקברות שלא לצורך, אך לצורך מצוה כגון להשתטח על קברי צדיקים ולהתפלל שם מותר לילך, והוסיף, שאף אם בדרבנן לקברי הצדיקים עובר סמוך לקברי שאר בני אדם אין לו לחוש, משום שישומר מצוה לא ידע דבר רע.

ולענין חליכת נדה לבית הקברות, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' פח סי' ו).

[משנ"ב סי' מ]
דאקרי מועד⁽⁸⁰⁾.

(50) אכן, בשו"ע (יורד סי' תא סי' ז) נחלקו השו"ע והרמ"א אם אומרים צידוק הדין במועד, שדעת השו"ע שאומרים, והרמ"א כתב שיש חולקין שלא לומר צידוק הדין במועד, ושכן המנהג פשוט במדינות אלו שלא לומר צידוק הדין בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון.

ולענין ברכת 'אשר יצר אהכם בדין' הנאמרת כשנכנסים לבית הקברות, מובא בספר ארחות רבנו (ח"ב עמ' קמא) שהגר"ח קניבסקי שאל את ההור"א האם מותר לאומרה כשנכנסים לבית הקברות או בתשעה באב, משום שלא אומרים בימים אלה צידוק הדין, ולא ענה לו, אך הוא עצמו אמר שהמכריח לא הפסיד.

המתים, אך יבקש משהם יתברך שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר.

והאם מותר לומר שם פרקי תהלים שנהגים לומר כשעולים על הקברות, כתב לעיל (סי' תקנ"ד סי' ז) שיש נהגים לומר תהלים במנחה, וטעמם שכיון שהוא דרך בקשה אין זה בכלל איסור תלמוד תורה, אך סיים שהנכון הוא כמו שמביא המג"א (שם סי' ו) שבפונא לא נהגו לומר תהלים, ולמחרת תשעה באב השלימו גם את של אמש. ובשעה (שם סי' ח) כתב שכדרך החיים מוכח שאין לומר תהלים אף במנחה, וראה מה שהבאת שם דעות הפוסקים בענין זה. ולפי דברי המשנ"ב הנ"ל, כתב האבן ישראל (על המשנ"ב סי' מא) שאין לומר תהלים גם כשהולכים לבית הקברות, ואף למי שהולך לבית הקברות מחמת מיש לו יאריצט בתשעה באב. אכן, בספר זה השולחן (ח"א סי' תקנ"ד) הביא שנהגו רבים לומר תהלים בתשעה באב ובפרט כשהולכים לבית הקברות, ואין למחות בידם כי יכולים לסמוך על הדעות הסוברות שכל שאומר דרך בקשה אין זה בכלל איסור תלמוד תורה בתשעה באב.

אכן, במנהגי ורמזישיא (שמש, אות קכג) כתוב, שאין אומרים שם תחיית כלל, רק תהלים לשם. והחזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' קמא) הגיע לבית הקברות וראה את הקברים ומיד חזר.

(49) מקור דבריו [לבאור] מדרבי המג"א (סי' טו) שכתב בשם כתבי האריי ז"ל שאין לילך על הקברות אלא לצורך הלכות המת, ובפרט אם

היום גדול ורחוק * וראינו משלים תעניתו, לפי (לח) שיום טוב שלו הוא: י' (לט) סנהדרים ושלל
לשחט ושלל להכין צרכי סעודה (מ) * עד אחר (טז) תצות: הגה והולכים (מא) על (פ) הקברות מיד
שהולכים מבית הכנסת (בי בשם חז"ל), ואם ארץ מת בתשעה באב, (מב) אין אומרים צדיק הקדי (תשי"ז):

פאר הייט

ומספק לתת בבור רק שלא יעשו סעודה, ע"ש: (יב) חצות. וליצוד סעודת
סעודה מתר לשחט קדם חצות, עין סימן חקנה סי' בהג"ה: (יג) הקבורות.
ואם אין קברי ישראל והולכים על קברי עזרים. ואין לילך על קברי עזרים
ובקבאים: אך שם שם אגליים. וכתב בסכני האר"י: "ולא ילך על הקבורות
ולא יצוד לילת המת בקברט אם לא תפן עין קריו"ל מבקשים בו חזאינים:

בבליקריה לא ילולו שירי שקהל הוא, עייש באר' ולעזיז אקשר דגם קלובס
 פרוין הבן קשעה ששענה שלו נקרא סעודה מצוה לכן שפיר מחשב ויש שצב
 הסעודה וצו לקו סמן תחסס הבא המביא הכר השיר סמן שה דבסרין הבן
 המנהג, וכן בקאר מקבירי סמן רסט ולעגן סעודה קבירי, ונים ג' לרין זה, שאם
 קבירי זמני לא מקבירי סעודה שו מצוה (מימ) [מיטל] לא תחשב גבי ירי שלו
 דמקרימנה שוועבס לצטיר הסעודה בקולה אין לקל, חנה מקרימנה אלו אין
 און אין גים מה דקא, דודאי אין לקק ולעשות סעודה ולתקאל לקדאים אפלו
 לתקרימנה וזכסו שא"צ השליש, מימ אקשר שלא יאכלו עד אחר מצוה דקול
 סעודה צד סעודה ולכן ידו ערנים לתקאל מצוה דקול ולתקאל אחרי, אכל
 ושווא באר שפח השעצנ עני מיה ואחראי קציר משעם לקארה בן שפרו
 קבשם בידאפריס קשם האיר רשם הבאי ומשפין וצלו: אחר וא"י שעות, עייש
 גכ"ח אין לתקרימין רק עד אחר סוף מצוה דקולה ולעגן אס הפקס והמחול ויש
 תחילת זה רק קבירי אפער, ומשפין גבי ידא שאמר שפירי הכר משפין ויש
 וואסס בן דרד וואי, ומה ענינה משפין בקולה כמנו לא שקהל כסור רשם הכסר
 שנתקבר לו מהסדקדק השמן והגאי ובעליהם מיה פקדן סוף מכאר פמשה
 ומקפילא דגם מנהל סמר דלא ברע מפקד, ומה קלא חשב מנהל כרמיה אין זה
 דקריד ודחם סקו שפ, ולכן חקאר כרמיה המביא כנה קטבה קשם חבי' שפלים כס
 דקריד, וזה לדחם, כרמיה שאני שפלים במנהל כרמיה צוה מפקדן הוא, אכ
 קולקלה שפלי ייזול לקם הספין מיה סקנהו ובעל בחנם הספין, וזה משעם

מִשְׁנָה בְּרִירָה

דבשאר שבעת ימי המשתה שלו אין נחשבין כרגל לענין זה, ולפי זה אצלנו
אם חל אהרן מדי חגגותם שנתקח בימי המשקה שלו חוב להקנות, וכן
חוב בחכמת שלמה. ועין בפסוקת קנים שכתב דאם חל יאר צייט בשבעת
ימי המשתה אין צריך להתענות ועין בחכמת שלמה דהקנים לה לידנא.
והכל מקום מסוי דצריך בזה חסרה, עין שם: * ואינו משלים תעניתו.
וזן בחלי קצת וקצת⁽⁴²⁾ שלש מחול קצת, מפרים לאלל נחידושי רע"א בשם
השובת שבוין: * עד לאחר תענית. קצת ויהא יושב ושומם באבלות של
ירושלים, להחשק להתאנון בנהי קצת ואלא בדברים אחרים המשמחים
הפסחים וכן מאבלות ולבוש:

גדולה אחר תצות היום (לט) וימזר את-רפך לאלל³⁸), (מ) אף
 וצורך להקדיל על הבוס קדם שיאכל⁴⁰): (לא) שנים-טוב שלו
 הוא. יש אומרים שהיא היין (ממ) אם תל פדיון הבן
 בפחשה פאב שנתה⁴², וקרא גם-כן אצל יום-טוב, והאב
 והתפחו אין צריכי להשלים התענית⁴³, ומפל מקום אצו מטר
 לצשות התעונה, שאין מצות התעונה דוחה התענית, וכב⁴⁴
 לענין בעל-ברית. (מז) ודוקא כשהל פדיון הבן בזמנו, ששל
 יום ל"א שלו בו יום, אבל שלא בזמנו⁴⁴), ואפלו היה יום
 ל"א בשבת⁴⁶ דאף-על-פי-כן הוא שלא בזמנו⁴⁶), צריכי להשלים:

י (לט) נוהגים שלא לשחט וכו'. הנו לאיתן הנהגים לאכל בשר פליטה, דאלו הנהגים מונג כשר שלא לאכל גם פליט ציטרי, פדלעיל בסימן תקנה, אסור לשחט בתשעה באב אף אחר חצות ונרק להסין שאר צרכי סעודה מטר אחר חצות, (מג) כן כתב הטי"ז. ובספר אליה רבה מקל בזה, ובמקום הדחק (מז) יש להקל: (מ) עד אחר חצות. ואסור (מח) להקל במקום שנהגו אסור, (מט) אכן לצורך סעודה מצוה שיתנה פליטה מטר לשחט אפלו קדם חצות: (מא) על הקברות. של ישראל, כדי (מב) שידבקשו עלינו רחמים⁴⁸, ואם אין של ישראל, הולכים אפלו על קברי עכו"ם, לומר שאנו חשובים כמתים. (מג) וכל זה הנהגה לילך לבית-הקברות ברחוק ד' אמות, אבל לא על הקברות מפשע⁴⁹ אפלו קברי ישראל, כי יש לחש שיתבקו בו החיצונים. כתב בשל"ה שנקבן שלא לילך בכנפיא גדולה כי אין זה אלא טייל, וגם מביא לירי שיחת חליץ ומסיחין דעתן מאבילות, רק ילך יחידי או עם עוד אחר, שלא יפסקו מלדבר כענין סחרבן ולהתעורר באבילות. ונראה עוד, דאם עלי-ידי ההליכה לבית-הקברות יהיה מברח לילך במנועים, טוב יותר שלא ילך כלל: (מכ) אין אומרים צדיקה הדין. דאקרי מוצע⁵⁰, וכנ"ל פרש הסימן:

שער הציון

(לט) אף דהשגת אברתם כחב בשם נסתת הדודלה דעקשו נתפשט השבטג להחמיני בנה, לא העצמאני, דחולק עליו האילה רבה וכתב דיהו רק פתוראקא ואלא במדינותי¹⁴, והעמיקו השגרי השוכה, וכן המציאותם הפהיק בשלשן צדוד: (מ) דגול מרכבה: (מא) אלה רבה בשם מלבושי יוסיטוב, ועני שם כאלה רבה שמספק עליו בנה: (מב) מציאותם: (מג) ולא זכרתי בזה דברי הסגן אברתם בעניננו ששם הוא סוכר פמשי, דכסיין תקנא קסגן אברתם סיני-קסן כח משפט הסאבדקתם שהביא דסוכר כאלה רבה למקל בזה, והנה ראיתי במציאותם שפכתם בסימן קלה אות כו: ונהיגין שילא לסיני צרכי סעודה ושילא לשחט עד אחר פחות וכי, יש מקומות שנותנין לשחט לצורך אכילה לקטר (מ"א סימן תקנא וט"ו סימן תקנט), ובאקמא הענין בגוף דברי האבדקתם שהביא המגן אברתם ואלא שהיה ריק אחר פחות, וגם מדברי הש"י שהביא אין ראיה פחותה מקומות הקלו קדם פחות, רק שפאותן מקומות נהגו כמנהג שיר אלא לאכל שיר אלא שיר, ופסול ריק לקלו לשחט בתשעה קבב אחר פחות, וזה סימן פחות הש"י, וכן פכת כבכס סופר שגורו כסותו: (מז) כי גם בספר מאמר מדדו למקל: (מח) רש"י, והובא בבתי יוסף: (מט) מגן אברתם ושי"א: (מא) מקרא: (מב) אחרונים: